Милорад Белић
Ваљево

ПРИЛОГ КВАНТИФИКАЦИЈИ ЖРТАВА ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА СА ПОДРУЧЈА ОПШТИНЕ ВАЉЕВО, 4. ДЕО

Вишедеценијски пропуст државе да попише све страдалнике Другог светског рата, без обзира на то којој су војној формацији припадали, као и бројне цивилне жртве, довело је до једностраног и непотпуног приказивања броја страдалих. Такав приступ представља велики пропуст према историјској науци, као и према жртвама ослободилачког и грађанског рата. Према резултатима досадашњих истраживања, из ваљевске општине страдало је 3.358 лица, што износи око 10 одсто од укупног броја тадашњих становника. Када је у питању ваљевска општина, последњи збирни податак објављен је од стране локалног Субнор-а 1995. године. О недостацима тог зборника, било је речи у монографији аутора овог текста „Жртве Другог светског рата из ваљевске општине, припадници поражених формација, стрељани, нестали“, као и у Гласнику МИАВ број 47 (2013). Такво стање је последица и чињенице да локални историчари избегавају да се баве темама везаним за Други светски рат, што показује и податак да је, од 2001, у Гласнику Међуопштинског историјског архива, објављено свега 17 чланака и седам приказа (од чега су, више од половине, аутора овог чланка). О догађајима и личностима из ваљевског краја, део тога се може сазнати из монографија Института за савремену историју.

У овом наставку пописа жртава, наведена су и лица која су страдала у масовним немачким стрељањима у Крагујевцу и Краљеву, као и лица која су страдала у бомбардовању Београда од стране савезника, априла 1944. године. Критеријум је био њихово ме-

сто рођења. Највише лица стрељано је од стране партизанских јединица и Озне у последњим месецима рата - 34, а 12 лица се није вратило из рата. Немци су убили 32 лица. У борби против партизана погинуло је 11 припадника ЈВО, док је седам умрло од последица рањавања у ваљевској Окружној болници.Четири лица су умрла од тифуса, два лица су умрла у затвору 1945/6. Припадници СДС (СДК?)су у В. Каменици стрељали три лица. Дан пре коначног уласка партизана у град, ваљевску болницу напустило је 44 четника. С обзиром да је за седам рањеника, у болесничком протоколу, наведено да су „изашли“, или да су „неизлечени“, сасвим је могуће да су их партизани, по уласку у Ваљево 18. септембра 1944, извели и стрељали. Извесно је да су стрељани Милисав Добривојевић, родом из Бобове (изведен 20. септембра 1944) и Љубо Котарац, из Златарића, који је, 11. марта 1945, враћен у затвор, да би, 17. децембра 1945, био убијен у Јовањи, „приликом спровођења у затвор“.[1] Обојица су евидентирана у ранијим прилозима. Шест лица је страдало од бомбардовања , а за три лица су непотпуни подаци – недостаје пуно име и презиме. У Окружној болници лечио се и знатан број лица оболелих од тифуса, која су из затвора доведена у болницу, а потом, поново, враћени у затвор. Њихова судбина је непозната, као и судбина пет дезертера из ЈА, који су, такође, лечени у болници. Иначе, од децембра 1944. до краја маја 1944, у болници се, од тифуса, лечило 210 лица.[2]

За сваку жртву наведен је извор: архивска грађа, релевантна литература, сведочења потомака, интернет страница.

ТАБЕЛА

Ред. број	Име и презиме	Место и година рођења	Занимање-припадност	Година страдања	Место страдања	Начин страдања
1	Бранислав Р. Бошковић	Ваљево, 1908.	чиновник	октобар 1941.	Крагујевац	стрељан од стране Немаца
2	Светислав М. Ковачевић	Ваљево, 1907.	машинбравар	октобар 1941.	Крагујевац	стрељан од стране Немаца
3	Владимир Ђ. Мијатовић	Ваљево, 1894.	радник	октобар 1941.	Крагујевац	стрељан од стране Немаца

[1] Документација Вишег суда Ваљево, рехабилитација лица, 2015.

[2] МИАВ, Ф-Здравствени центар Ваљево (ЗЦВ), Главни болеснички протокол Окружне болнице 1942-1944, инв. бр 3.

4	Радивоје М. Михајловић	Шушеока, 1899.	бравар	октобар 1941.	Крагујевац	стрељан од стране Немаца
5	Ђорђе Мијатовић	Ваљево, 1895.	радник	октобар, 1941-	Крагујевац	стрељан од стране Немаца
6	Петар П. Раковић	Ваљево, 1913.	механичар	октобар 1941.	Крагујевац	стрељан од стране Немаца
7	Тодор Д. Филиповић	Ваљево, 1897.	радник	октобар 1941.	Крагујевац	стрељан од стране Немаца
8	Сава Д. Хаџић[3]	Мрчић, 1897.	пиротехничар	октобар 1941.	Крагујевац	стрељан од стране Немаца
9	Владимир Тадић	Ваљево, 1874.	кафеџија	октобар 1941.	Краљево	стрељан од стране Немаца
10	Александар М. Лозанић	Ваљево, 1924.	стругар	октобар 1941.	Краљево	стрељан од стране Немаца
11	Миливоје М. Срећковић	Ваљево, 1913.	кондуктер на железници	октобар 1941.	Краљево	стрељан од стране Немаца
12	Мирослав Р. Јанићијевић[4]	Ваљево	кочничар	октобар 1941.	Краљево	стрељан од стране Немаца
13	Милорад Љ. Радуловић[5]	Ваљево, 1921.		1941.	Ваљево	убијен у затвору
14	Јордан Марковић[6]	Робаје, 1920.	матурант	1941.	Бујачић	стрељан од стране Немаца
15	Синиша Тодорић	Кључ	подофицир ЈВуО	1941.	Ваљево	погинуо од Немаца
16	Георгије Јовановић[7]	Ваљево	Јеромонах/ ЈВуО	1941.	око Ваљева	погинуо од партизана
17	Милан Јовановић	Стрмна Гора,1908.		1944.	Оснабрик	умро у логору
18	Боривоје Н. Ненадовић	Ваљево, 1908.	јерej	1944.	Шабац	стрељан од стране Немаца
19	Боривоје Дорошенко[8]		радник	1941.	око Ваљева	убијен од Бороте и Мајера
20	? Ковачевић[9]	Врагочаница	четник	1941.		убијен од стране комуниста

[3] За лица од 1-8, подаци су преузети из: С. Бркић, Име и број, Београд, 2020.

[4] За лица од 9-12, подаци су преузети из: С. Крејаковић, Идентитети жртава стрељаних у Краљеву октобра 1941, Београд, 2020.

[5] www.adattar.vmmi.org/fejezetek/

[6] За лица 14-15, МИАВ, Збирка преписа, к-8.

[7] За лица од 16-18, подаци преузети из: Колубара, Годишњи календар за просту 2001, 210.

[8] Сведочење Драгана Лазића, аутору.

[9] Недостаје име. М. Исаиловић-Исо, Ратне и друге приче, Гери-Београд, 2000, 133.

21	Драгиша Ђукић[10]		четник	1941.		стрељан од стране Немаца
22	Ђурица Панић[11]	Дупљај		1941.		убијен од Бороте и Мајера
23	Богосав Стојковић[12]	Мрчић	четник	1942.		погинуо од партизана
24	Иван М. Радосављевић[13]	Пауне	чиновник	1942.	Београд	стрељан од стране Немаца
25	Драгиша Ускоковић[14]	Ваљево	бравар	1942.	Норвешка	умро у логору
26	Драгољуб С. Јововић		добровољац	17. 05. 1942.	околина Ваљева	убијен од комуниста
27	Будимир М. Љубојевић[15]		пешад. наредник	11.2.1942.	Д. Буковица	погинуо од комуниста
28	Љубица М. Николић[16]	Суботица, 1927.	ђак	15.5.1943.	Ваљево	погинула од бомбардовања
29	Милорад Стевановић[17]	Ваљево/ Београд, 1922.	чиновник	1943.	Београд	убијен
30	Томислав Селенић[18]	Кланица	ЈВуО	1944/45.		нестао
31	Бранислав Миловановић[19]	Ваљево	ЈВуО	1944/45.		нестао
32	Драган Глигоријевић[20]	Ваљево, 1924.	СДС	1944/45.		нестао
33	Ђорђе Јовановић[21]		полицијски писар	1944/45.	Ваљево	стрељан
34	Радован С. Стјепановић[22]		инт. капетан I класе	септембар 1944	В. Каменица	погинуо од комуниста

[10] МИАВ, Збирка преписа, к-4.

[11] Сведочење проф. Милана Поповића, аутору.

[12] МИАВ, Збирка преписа, к-8.

[13] Сведочење Милоша Радосављевића, аутору.

[14] Д. Ђерић, Тежина заклетве, Ужице, 2023, 602.

[15] За лица 26-27, подаци преузети из: Зборник докумената НОР-а, I, књ.25, 231.

[16] www.adattar.vmmi.org/fejezetek/

[17] Др П. Милићевић, Равногорска омладина у покрету ђенерала Драгољуба Михаиловића 1941-1945, Крагујевац, 2003.

[18] Сведочење проф. Наде Ковачевић, аутору.

[19] www.Pogledi, Најлепше четничке слике.

[20] исто.

[21] МИАВ, Ф-Општински комитет СКС Ваљево, к-102.

[22] www.Pogledi, четнички форум

35	Радован Ј. Јовановић[23]	Ваљево/ Београд, 47. год.	трговац	април 1944	Београд	погинуо од бомбардов.
36	Драгиша С. Голубовић	Ваљево/ Београд, 34 год.	општ. чиновник	април 1944.	Београд	„ „
37	Божидар С. Теофиловић	Ваљево/ Београд, 48. год.	чиновник	април 1944.	Београд	„ „
38	Слободан С. Павловић	Ваљево/ Београд, 26. год.	дрејер	април 1944.	Београд	„ „
39	Душан Сремчевић	Ваљево/ Београд, 21. Год.	пословстич. помоћник	април 1944.	Београд	„ „
40	Милан Вишић[24]	Ђурђевац, 1910.	електричар	1944.	око Ваљева	стрељан од стране комуниста
41	Петар Матић	Ваљево	кафеџија	1944.	око Ваљева	стрељан од стране комуниста
42	Павле Матић[25]	Ваљево	кафеџија	1944.	око Ваљева	стрељан од стране комуниста
43	Јован Н. Митровић[26]	Дучић, 60 год.	ЈВуО	октобар 1944.	око Ваљева	стрељан од стране комуниста
44	Боривоје Митровић[27]	Веселиновац	студент/ЈВуО	1944/45.		нестао у рату
45	Драгутин Милојевић[28]	Ваљево/Београд	капетан	јун 1944.	Београд	стрељан на Бањици
46	Здравко Станковић[29]	Палежница		1944.	код Ваљева	стрељан од стране комуниста
47	Драгиша Томашевић	Попадић		1944.	код Ваљева	стрељан од стране комуниста
48	Мирослав Пауновић	Санковић/ Лајковац		1944.	од Ваљева	стрељан од стране комуниста
49	Милош Велимановић	Цветановац		1944.	код Ваљева	стрељан од стране комуниста

[23] За лица од 35-39, подаци преузети из: Т. Пауновић, Жртве англоамеричких бомбардовања Београда 1944, Београд, 2020.

[24] Сведочење Јасмине Бобовац, аутору

[25] За лица под 41-42, податке дао Бојан Матић, аутору.

[26] Сведочење Дикосаве Митровић, аутору.

[27] Сведочење потомака, аутору

[28] Др. П. Милићевић, н. дело,

[29] За лица од 46-50, извор: МИАВ, Ф-Окружни народнуи одбор, Одсек народне имовине, к-3.

50	Савка Велимановић	Цветановац		1944.	код Ваљева	стрељан од стране комуниста
51	Драгутин Арсенијевић[30]	Робаје	ЈВуО	1944.	код Ваљева	убијен од комуниста
52	Милутин Поповић[31]	Лукавац	СДК	1944/45.		нестао
53	Јован Јекић[32]	Ваљево/Београд	поручник	1944.	Маутхаузен	уморен у логору
54	Живорад В. Марковић[33]	Совљак		1944.	код Ваљева	стрељан
55	Милан Спасојевић	Славковица		1944.	код Ваљева	осуђен на смрт
56	Борисав Петрић	Звечка		1944.	код Ваљева	осуђен на смрт
57	Велизар С. Ђедовић[34]	Стубо	ЈВуО	1944/45.		непозната судбина
58	Милош Квачановић[35]	Ваљево, 1917.	добровољац	?	С. Паланка ?	непозната судбина
59	Стеван Бабић[36]	Забрежје, 25г.	четник	31.08. 44.	Ваљево	умро од последица рањавања
60	Драган Станојевић	Брежђе, 36г.	четник	31.08. 44.	Ваљево	„ „
61	Новица Вујић	Овсиште, 34г.	четник	30.09.44.	Ваљево	„ „
62	Душан Кочијашевић	Засавица, 21г.	четник	20.10.44.	Ваљево	„ „
63	Радивоје М. Милинковић	Вреоци, 14г.		19.10.44.	Ваљево	„ „
64	Миломир Пантић	Косјерић, 36г.	четник	30.10.44.	Ваљево	„ „
65	Никола Смиљковић[37]		четник	1944.	Ваљево	стрељан
66	Радован Смиљковић		четник	1944.	Ваљево	стрељан

[30] Сведочење Драгутина Арсенијевића, аутору.

[31] Сведочење проф. Милана Поповића, аутору.

[32] Др П. Милићевић, н. дело.

[33] За лица од 54-56, извор: МИАВ, Ф-ОНО, Одсек нардоне имовине, к-3

[34] С. Радић, Државни службеници, Ваљево, 2014, 190.

[35] У евиденцији Комисије за тајне гробнице, Ваљево, ркtг.3386, помешани су подаци о њему и његовом оцу, који је стрељан у Веселиновцу 1944. komisija1944.mpravde.gov.rs

[36] За лица од 59-64, МИАВ, Ф-Здравствени центар Ваљево (ЗЦВ), Главни болеснички протокол Окружне болнице 1942-1944, инв. бр. 2 и 3.

[37] За лица од 65-69, подаци преузети из: Б. Јевтић, ЈВуО у Шумадији, Врање, 2011, 317-334.

67	Милисав Савић		четник	1944.	Ваљево	стрељан
68	Милан Митровић		четник	1944.	Ваљево	стрељан
69	Мика Крстић		четник	1944	Пети Пук	стрељан
70	Раде Стефановић[38]		четник	1944.	Маиновић	погинуо у борби
71	Богдан Николић[39]		градска полиција	24.12. 44.	Гуча	стрељан
72	Живота Стојић	Ваљево	ЈВуО	1944.		убијен
73	Станко Николић[40]	Ђурђевац	ЈВуО	1944/45.		убијен
74	Милован Јеремић	Пауне	четник	1944/45.		убијен
75	Марко Бошковић	Пауне	четник	1944/45.		убијен
76	Стојан Крунић[41]	Тупанци, 62 год.		16.11.44.		умро од последица рањавања
77	Гвозден Ђукић[42]	Попучке	четник	1944/45.		нестао у рату
78	Александар Бошковић[43]	Гола Глава	земљорадник	11. 1945.	Г. Глава	убијен од стране комуниста
79	Јован Мајсторовић	Ваљево	СДК	март 1945.	Копаоник	убио се током обрачуна са Озном
80	Милан Јанковић[44]	Комирић		24.10.45.	Ваљево	стрељан од стране комуниста
81	Живојин Јовичић[45]	„од Ваљева“	ЈВуО	30.04.45.	Мотајица	умро од тифуса
82	Драган Обрадовић[46]	околина Ваљева	СДК	1945.	Словенија	погинуо
83	Александар Иконовић[47]	Баталаге, 1898.	четник	1945.	Ваљево	стрељан
84	? Остојић[48]		четнички курир	1944/45.	око Ваљева	срељан

[38] Успомене Рачићевог курира Цветка Панића, Ваљево, 2001, 4.

[39] „Напред“, бр. 1896 (1985).

[40] За лица од 73-75, подаци преузети из: Д. Томић, С. Рабреновић, Шушеока, Ђурђевац, Пауне, села у Колубари ваљевској, 63.

[41] МИАВ, Ф-Здравствени центар, инв. бр. 2.

[42] МИАВ, Ф-ОНО, к-3.

[43] Г. Глава и њена школа, Ваљево, 1989,52.

[44] „Херетикус“, 1-2 (2011), 307, рехабилитован.

[45] www. Pogledi, Најлепше четничке слике.

[46] М. Исаиловић-Исо, н. Дело, 70.

[47] исто.

[48] Поново рођени, поново достојни, Ваљево, 2009,132.

85	Софија Леви (Амодаи)[49]	46 год.	домаћица	1943.	Ваљево	убијена
86	Хајим Леви	Ниш, 37 год.	трговац	1942.	Ваљево	убијен
87	Елизабета Романо (Вајнберг)	45 год.	домаћица		Ваљево	убијена
88	Јицак Леви „Виви“	Београд, 22 год.	зуботехничар	1942.	Ваљево	убијен
89	Божидар В. Павловић[50]	Дружетићи/В. Каменица		16.02.42.	Ниш	стрељан
90	Станислав И. Михаиловић	Ваљево, 1897.	радник	1942.	Ниш	стрељан
91	Михајло П. Матић	Попучке, 1921.	четник	20.03.44.	Ниш	стрељан
92	Радован Савовић	Ваљево, 1907.		2.09.46.	Ниш	умро у затвору
93	Љубивоје Матић	Попучке	учитељ у Дудовици			стрељан
94	Бранислав Миловановић[51]	Ваљево	ђак СТШ	1944/45.	Босна	нестао
95	? (о. Миливој) Јагодић[52]	Ваљево	добровољац			непозната судбина
96	Маријан Хонца[53]	Босна, избеглица		1944/45.	В. Лозница	убијен од стране Немаца
97	Миодраг Вуковић[54]		четник	октобар 1941.	В. Каменица	стрељан
98	Милош С. Атејић[55]	Ораховица		1944/45.	Сремски фронт	погинуо
99	Предраг Бошковић[56]	Аранђеловац/ Ваљево	гимназијалац/ ЈВуО	1944/45.	Босна	нестао
100	Богдан Петровић[57]	Равње		1941.		погинуо
101	Мирко Грујичић	Равње		1941.		погинуо
102	Часлав Пантелић			1941/42.	код Годечева	погинуо
103	Стеван Д. Мамула[58]	1924.	?	2.02.42.		погинуо

[49] Од 85-88, www.el mundo sefard, Списак жртава холокауста у Ваљеву.

[50] За лица од 89-92, Група аутора, Жртве лагера Ниш 1941-1944, www. narodnimuzej.rs

[51] www.Pogledi, Најлепше четничке слике, исказ Љиљане Божанић.

[52] МИАВ, Ф-ОК СКС Ваљево, к-68.

[53] МИАВ, ф-Општина града Ваљева (ОГВ), к-222/5.

[54] Д. Дудић, Дневник, 212.

[55] Избеглица, живео у В. Лозници, МИАВ, Ф-ОГВ, к-222/5.

[56] Сведочење др Слађане Борн, аутору.

[57] Од 100-102, В. Малетић, Д. Ђерић, Одликовани и унапређени ЈВуО 1941-1945, рукопис.

[58] Ваљевско Ново гробље.

104	Паун Бајић[59]	Тулари, 1920.	партизани/ четници	1945.	код Ваљева	стрељан
105	Стојан Ј. Веселиновић	Комирић, 1910.		15.09.44.	В. Каменица	стрељан од стране СДС
106	Живорад С. Гачић	Осечина, 1910.	кројачки радник	15.09-44-	В. Каменица	стрељан од стране СДС
107	Војислав Ж. Глигорић	Осечина, 1924.		15.09.44.	В. Каменица	стрељан од стране СДС
108	Малиша Гошњић[60]	Дучић, 65 г.	затвореник	24.02.45.	Ваљево	умро од тифуса
109	Љубисав Ж. Јеремић	Бајевац	затвореник	24.03.45.	Ваљево	умро
110	Милоје Д. Живковић	М. Каменица, 33 г.	затвореник	17.05.45.	Ваљево	умро од тифуса
111	Тодор М. Јакић	Златиборски срез, 33, г.	затвореник	7. 06.45.	Ваљево	умро од тифуса
112	Живорад Николић[61]	Бачевци	ЈВуО	1944/45.		нестао

ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА

- МИАВ, Фонд Општински комитет СКС Ваљево; Фонд Окружни народни одбор, одсек народне имовине;
- Фонд Здравствени центар Ваљево, Главни болеснички протокол Окружне болнице 1942-1944;
- Збирка преписа;Фонд општине града Ваљева.
- Ваљевско Ново гробље.
- Komisija1944.mpravde.gov.rs
- Зборник документа НОР-а, I, књ. 25.
- С. Бркић, Име и број, Београд, 2020. :
- С. Крејаковић, Идентитети жртава стрељаних у Краљеву октобра 1941, Београд, 2020.
- М. Исаиловић-Исо, Ратне и друге приче, Гери-Београд, 2000.
- Група аутора, Жртве лагера Ниш 1941-1944, www.narodnimuzej.rs
- Д. Ђерић, Тежина заклетве, Ужице, 2023, 602.
- В. Малетић, Д. Ђерић, Одликовани и унапређени ЈВуО 1941-1945, рукопис.
- Др П. Милићевић, Равногорска омладина у покрету ђенерала Драгољуба Михаиловића 1941-1945, Крагујевац, 2003.
- Т. Пауновић, Жртве англоамеричких бомбардовања Београда 1944, Београд, 2020.
- С. Радић, Државни службеници, Ваљево, 2014, 190.

[59] Од 104-107, Сећања бораца Ваљевског НОП одреда, 2, Ваљево, 1996. Могуће да су их стрељали љотићевци (СДК).

[60] За лица од 104-111, МИАВ, ЗЦВ, инв. бр. 3.

[61] Сведочење Милице Николић, аутору.

– Б. Јевтић, ЈВуО у Шумадији, Врање, 2011.
– Успомене Рачићевог курира Цветка Панића, Ваљево, 2001.
– Д. Томић, С. Рабреновић, Шушеока, Ђурђевац, Пауне, села у Колубари ваљевској, .
– Г. Глава и њена школа, Ваљево, 1989.
– Поново рођени, поново достојни, Ваљево, 2009.
– Д. Дудић, Дневник 1941 Београд, 1957.,
– Сећања бораца Ваљевског НОП одреда, 2, Ваљево, 1996.

СВЕДОЧЕЊА

– Драган Лазић, проф. Милан Поповић, Милош Радосављевић, проф. Нада Ковачевић, Јасмина Бобовац, Бојан Матић, Дикосава Митровић, Драгутин Арсенијевић, Љиљана Божанић, др Слађана Борн.

ЧАСОПИСИ, ШТАМПА, ИНТЕРНЕТ

– Колубара, Годишњи календар за просту 2001.
– „Херетикус“, 1-2 (2011).
– www.Pogledi, Најлепше четНичке слике.
– www.Pogledi, четнички форум
– „Напред“, бр. 1896 (1985).
– www.adattar.vmmi.org/fejezetek/
– .www.adattar.vmmi.org/fejezetek/
– ФБ, сведочење потомака, аутору
– www.el mundo sefard, Списак жртава холокауста у Ваљеву.